

LIBRIS

We know
books

*Lucrare apărută cu sprijinul lui Iuliu Hossu, Canada,
nepot al Episcopului Iuliu și al Episcopului Alexandru*

© Gelu Hossu

© Casa de Editură „Viața Creștină”

Casa de Editură „Viața Creștină”
Str. Moșilor, nr. 26, 400001 Cluj-Napoca
tel: 0264-439018, int.111; 0729-884889
e-mail: viata.crestina@gmail.com
www.viata-crestina.ro

ISBN 978-973-674-136-4

Coperta I: Biserica Universității din Cluj-Napoca
și Statuia Sfintei Maria protectoare împotriva ciumei

Gelu Hossu

Sus inimile!

Acțiunea greco-catolică
pentru repunerea în drepturi a Bisericii
1955-1956

Dumnezeiasca Liturghie din 12 august 1956

Cuvânt înainte de
Pr. Daniel AVRAM

Cluj-Napoca
2016

Cuprins

Cuvânt înainte	9
CAPITOLUL I.....	15
Libertate cu ochelari de sudură.....	15
<i>Muncă pașnică și rodnică</i>	<i>22</i>
Familia, preoții, credincioșii și agentura.....	27
Petru Groza și zvonurile.....	33
Chargé d’Affaires.....	39
Episcopii orfane.....	41
Memoriul Episcopului Alexandru	48
Peregrinii.....	52
Diplomatul american și moaștele Sfintei Filofteia	59
Primele semne	64
CAPITOLUL II	73
Noile semne.....	73
<i>Memoriul celor trei episcopi</i>	<i>86</i>
Ardealul se mișcă.....	98
Chestionarele. Soborul de la Sibiu.....	101
Securitatea nu se amestecă.....	116
Extrasul	123
Sistarea consolidării.....	131

Întâlniri în Hajongard	139
Pregătirea praznicului.....	158
CAPITOLUL III.....	173
Dumnezeiasca Liturghie	173
Securitatea se amestecă!.....	181
Dacă nu există dușmani ai poporului, ei trebuie inventați!	204
„Dreapta” judecată	211
Călugărul Petru Frâncu	211
Învățătoarea Silvia Dârlea	212
Avocata Viorica Bujor Răileanu	213
Studentul Octavian Ghiurco	213
Judecătorul Vasile Fărcaș	214
Preot Liviu Oprea, secretar episcopal	214
Ieromonah Vasile Sălăjeanu	215
Iosif Sângeorzan, vicar foraneu episcopal	215
Preot Teofil Băliban	215
Egumenul Leon Manu	216
Preot Isidor Ghiurco	216
Ioan Chertes, Episcop auxiliar de Cluj-Gherla.....	216
Dr. Alexandru Rusu, Episcopul greco-catolic al Maramureșului, ales și confirmat de Sfântul Scaun ca Mitropolit al Provinciei Bisericești de Alba-Iulia și Făgăraș.....	217
Preot-călugăr Vasile Chindriș.....	218
ANEXA I	
Memoriul de la 1 august 1955	221
ANEXA II	
Scrisoarea Episcopului Alexandru Rusu adresată Președintelui Asociației pentru Națiunile Unite din R.P.R.....	225

ANEXA III	
Scrisoarea de înaintare adresată de Episcopul Alexandru Rusu Președintelui Consiliului de Miniștri, Chivu Stoica.....	227
ANEXA IV	
Nominatio Substitutorum (text parțial).....	229
ANEXA V	
Scrisoarea Episcopului Alexandru către Ludovic Vida 25 aprilie 1956	233
ANEXA VI	
Memoriul celor trei episcopi	235
ANEXA VII	
Scrisoarea Episcopului Alexandru Rusu adresată Episcopului ortodox de Oradea, Valerian Zaharia.....	248
ANEXA VIII	
Memoriul Episcopului Alexandru adresat Președintelui Consiliului de Miniștri, Chivu Stoica (Mănăstirea Cocoș, 18 august 1956).....	251
ANEXA IX	
Memoriul Episcopului Alexandru adresat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Prim-Secretar al C.C. al P.M.R., (Mănăstirea Cocoș, 8 decembrie 1956 – manuscris)	255
EPILOG.....	265

CAPITOLUL I

Libertate cu ochelari de sudură

În luna ianuarie a anului 1955, aflându-se în trecere prin Deva, Petru Groza îi telefonează bunului său prieten Nicolae Brînzeu¹, stabilit acum la Lugoj, pentru a-i propune să-l însoțească pe drumul de întoarcere la București. Cu această ocazie, Groza îi divulgă informația că guvernul a luat decizia să-i elibereze pe episcopii greco-catolici închiși la Sighet. Afișând o profundă condescendență față de acest așa-zis act istoric reparatoriu, președintele Marii Adunări Naționale îi cere *bătrânului preot* să întocmească un raport referitor la situația Bisericii Greco-Catolice, pe care să-l înainteze Ministerului Cultelor. La câteva zile după revenirea la Lugoj, Brînzeu primește o scrisoare de la Arhiepiscopia Romano-Catolică a Bucureștilor, semnată de Jovanelli², care confirmă, într-o oarecare codificare, știrea aflată de la Groza: „(...) *bolnavii nu sunt încă la noi, e numai cel de la Alba, care tratează să plece (...)*”³.

- 1 Nicolae Brînzeu a fost, între anii 1937 și 1947, prepozitul Capitlului Diecezan de Lugoj (cf. Nicolae Brînzeu, *Jurnalul unui preot bătrân*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2011, pp. 7, 9). A fost eliberat din închisoare în 1952 și i s-a fixat *domiciliul obligatoriu* la Călărași. Din iulie 1953 revine la Lugoj (cf. Sergiu Soica, *Nicolae Brînzeu și dosarul din Arhiva CNSAS: Povestea unui eroism discret*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2013, pp. 155, 189).
- 2 Stanislas Traian Jovanelli a fost vicar general al Arhiepiscopiei Romano-Catolice a Bucureștilor. În 1952 a fost excomunicat pentru colaboraționism.
- 3 *Raport al D.R.M.A.I. Timișoara către M.A.I. Dir. III București*, 14 februarie 1955, Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), Fond Informativ (în continuare I), 000736, Vol. I, fila 220. „Bolnavii” sunt episcopii greco-catolici, iar „cel de la Alba” este Episcopul

Într-adevăr, în dimineața zilei de 4 ianuarie 1955, pe „*un ger strașnic și cu drumurile îngropate în zăpadă groasă*”⁴, cei trei episcopi greco-catolici rămași în viață: Dr. Iuliu Hossu, Episcop de Cluj-Gherla, Dr. Alexandru Rusu, Episcop al Maramureșului, și Dr. Ioan Bălan, Episcop al Lugojului, ies pe poarta temniței din Sighet, înghesuși într-o dubă neagră, neîncălzită, fără ferestre, care scrâșnește din toate încheieturile metalice la cea mai mică denivelare a drumului.⁵ Se îndreaptă spre o destinație tănuțită cu strictețe de însoțitori, lăsând în urmă cinci ani de temniță grea, în care au îndurat foame, frig și umilințe. Rămân în urmă osemintele fraților lor episcopi, Valeriu Traian Frentiu și Ioan Suci, aruncate în groapa comună din Cimitirul Săracilor⁶, precum și trupul „*greu bolnav*” al Episcopul auxiliar Tit Liviu Chinezu, care peste doar câteva zile va fi târât de gardieni în același loc.⁷

Misiunea *transportului episcopal* este încredințată comandantului închisorii din Sighet, Vasile Ciolpan, care ordonă modificarea rutei spre Baia Mare, pentru că mormanele imense de zăpadă așezate pe drumuri fac imposibilă traversarea Gutinului. Așadar, duba urmează cursul Tisei, traversează localitățile Certeze, Negrești și Seini, pentru a ajunge în jurul amiezii la Baia Mare, unde nevoia alimentării cu combustibil impune o oprire. Episcopii sunt transferați în clădirea Securității, într-o sală de mese respingătoare

Márton Áron, care a fost eliberat și se afla în negocieri cu Ministerul Cultelor în privința condițiilor întoarcerii în Scaunul Episcopal de la Alba Iulia.

4 *Credința noastră este viața noastră*, Memoriile Cardinalului Dr. Iuliu Hossu, ediție îngrijită de Silvestru Augustin Prunduș, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 2003, p. 357.

5 *Ibidem*.

6 Episcopul Valeriu Traian Frentiu a murit în data de 11 iulie 1952, iar Episcopul Ioan Suci în 27 iunie 1953 (cf. Dr. Silvestru A. Prunduș, Clemente Plăianu, *Cei 12 Episcopi Martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma*, Casa de Editură „Viața Creștină”, Cluj-Napoca, 1998, pp. 24, 86).

7 *Credința noastră este viața noastră...*, p. 351.

și rece, încălzită doar de emoția episcopului locului, Alexandru Rusu, aflat din nou „acasă”.⁸

După două ore de ședere în beciul Securității din Baia Mare, sunt din nou îmbarcați în dubă și constrânși să poarte ochelari pentru sudură cu lentile fumurii, pentru a le fi ferită vederea de orice mic detaliu din arhitectura locului. Următoarea oprire se produce în centrul Gherlei, după presimțirile Episcopului Iuliu, „*în fața vechii reședințe, unde s-au instalat comuniștii cu organizația lor*”.⁹

Traversează Clujul într-o beznă profundă, scrutată doar de licăririle amintirilor din 1950, când convoiul de dube care îi ducea spre Sighet a oprit pentru câteva minute în fața Teatrului Național, iar prin crăpătura ușii au zărit Catedrala Schimbarea la Față, de pe fosta stradă Regina Maria, „*stând ieșită câtva din șirul edificiilor*”.¹⁰ În această Catedrală, în 5 octombrie 1930, ziua transferării Scaunului Episcopal de la Gherla la Cluj, și-a încheiat Episcopul Iuliu marșul biruitor în „Cetate”, asemenea cu „*sărbătoreasca intrare a lui Isus în Ierusalim*”, celebrând vecernia arhierescă și liturghia solemnă. „*Ca vrăjită de frumuseți nevăzute, mulțimea înghesuită s-a uitat pe sine (...) stând ceasuri întregi nemișcată (...), în aer de cucernicie conștientă (...). Era Clujul în rugăciune, Clujul care și-a arătat arhierelui său sufletul dornic de înviere...*”¹¹ În aceeași Catedrală, în ziua de 26 octombrie a anului 1948, i-a văzut pentru ultima oară pe credincioșii Eparhiei, veniți în număr neobișnuit de mare, asupra cărora a revărsat „*în dreapta și în stânga, dimpreună cu dragostea inimii (...) înduioșate*”, harul ceresc și binecuvântarea Domnului și le-a amintit că pe Biserica Biruitoare, Sfântă, Catolică și Apostolică, porțile iadului

8 *Ibidem*, pp. 362-363.

9 *Ibidem*, p. 363.

10 *Ibidem*, p. 204. Strada Regina Maria poartă astăzi numele de Bulevardul Eroilor.

11 *Unirea*, Blaj, an XL, nr. 41, din 11 oct. 1930, *apud* Valer Hossu, *Vestitorul Sionului românesc*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2011, p. 243.

nu o vor învinge, pornind apoi spre reședința de pe Moșilor 26, cu „însoțitorii (...), secretarul și agentul” în urma lor.¹²

*
* * *

În dimineața zilei de 5 ianuarie, Vasile Ciolpan ordonă un popas la Sibiu, iar la ora amiezii decide că e nevoie de o oprire la Brașov. Episcopii sunt coborâți din camionetă și așezați în terifiantele clădiri ale Ministerului de Interne, obligați de fiecare dată să poarte ochelarii de sudor. Oboseala îi copleșește, oasele le sunt înțepenite, mâinile și picioarele înghețate, iar cel care îndură cel mai greu supliciu drumului e Episcopul Ioan Bălan al Lugojului, mai în vârstă decât ceilalți doi.¹³

Drumul înghețat dintre Predeal și Sinaia îi încurcă lui Ciolpan planurile inițiale. Pentru că e cu neputință să ajungă la destinație noaptea, așa cum prevede regulamentul, se vede obligat să ceară superiorilor din M.A.I. permisiunea pentru a înnopta la marginea Bucureștiului, în subsolul adânc al unei clădiri cu miros de penitenciar.¹⁴

În dimineața zilei următoare, 6 ianuarie 1955, „ziua sfântă a Botezului Domnului”, cei trei episcopi sunt preluați de doi ofițeri și îmbarcați în două limuzine, care îi lasă în curtea unei clădiri din București. Conduși de însoțitori, intră pe o ușă, urcă apoi câteva trepte, ajung într-un hol, unde li se permite să-și înlăture ochelarii, descoperind astfel că se află într-o vilă curată și luxoasă (câteva indicii îi îndreaptă spre concluzia că s-ar afla în locuința unui medic).¹⁵ Surprinși de instalarea în această misterioasă vilă cu aspect burghez, găsesc de cuviință să mulțumească cu smerenie

12 *Credința noastră este viața noastră...*, p. 105.

13 *Ibidem*, p. 363.

14 *Ibidem*, p. 365. După descrierea Episcopului Hossu, pare să fie vorba despre penitenciarul de la Jilava (cf. S. A. Prunduș, C. Plăianu, *Cei 12 Episcopi...*, p. 114).

15 *Credința noastră este viața noastră...*, pp. 368-369.

Domnului pentru toate desfătărilor primite acum, precum și pentru chinurile suferite la Sighet, „foamea și tratamentul umilitor, chiar și brutalitatea îndurată”, simțindu-se mângâiați că toate sunt cu cunoștința „Providenței divine [care le-]a dat posibilitatea acestor suferințe ca [pe] un dar de neprețuit.”¹⁶ Lepădându-se de tristețile și bucuriile trecătoare, cei trei arhierii revin cu gândul la „înălțarea Bisericii renăscute în durerile mării încercări”.¹⁷

*
* * *

La două săptămâni de la sosirea în București, sunt ridicați din somptuoasa locuință și sunt conduși, cu aceeași ochelari de sudură lipiți de pleoape, într-o clădire a *Internelor*, unde îi întâlnesc pe frații Episcopului Iuliu, Traian-Ștefan¹⁸ și Iosif-Iustin (Ticu), care sunt însoțiți de avocatul Nicolae Costea, fost funcționar la Mitropolia din Blaj, acum lucrător în M.A.I. Întâlnirea e supravegheată de Dumitru Dogaru, inspector în Ministerul Cultelor, de un director de la Interne și de un colonel de la Securitate. Episcopul Iuliu își îmbrățișează frații dragi, pe care nu i-a mai văzut de cinci ani,

16 *Notă informativă, sursa „Someșan”*, Gherla, 22 septembrie 1955, ss lt. maj. Pall Francisc, ACNSAS, Fond I, 000736, Vol. I, fila 206; *Credința noastră este viața noastră...*, p. 369.

17 *Ibidem*, pp. 370-371.

18 Traian-Ștefan, fratele episcopului Hossu, s-a născut la 26 iulie 1891 în comuna Milașul Mare. Urmează Universitatea de Medicină din Cluj, apoi pe cea din Budapesta, unde își ia doctoratul. În timpul Primului Război Mondial funcționează ca medic militar, apoi intră în rezervă cu gradul de locotenent, profesând medicina legală la Cluj. Între 1920 și 1940 face parte din Consiliul de Administrație al „Băncii Agrare” din Cluj, alături de Zaharia Boilă, Emil Hațieganu și Ion Agârbiceanu. Odată cu cedarea Ardealului de Nord, se retrage la Pitești, rămânând aici până în 1945, când se întoarce la Cluj. În 1946 se pensionează și se stabilește în București, pe strada Petre Poni, nr 18. Soția lui, Elena-Olivia, este nepoata de frate a Episcopului Rusu. Au împreună patru copii: Traian-Ion (Nuțu), medic la Curtea de Argeș, Iuliu-Victor, inginer constructor, Vasile-Aurel, inginer mecanic, și Liviu-Teofil, inginer agronom. (cf. *Fișa personală a Dr. Hossu Traian-Ștefan*, 25 martie 1957, ANCSAS, Fond I, 000736, Vol. I, fila 10).

afând cu durere cã fratele Nițu, în casa cãruia a fost arestat în 1948, a murit în urmă cu patru ani. Traian-Ștefan îl salutã, de asemenea, cu multã cãldurã, pe Preasfințitul Alexandru, cu care e rudã prin alianțã, soția lui, Elena, fiind fiica lui Aurel Rusu, fratele episcopului.¹⁹ Pe Preasfinția Sa Ioan al Lugojului îl întâmpinã avocatul Nicolae Costea, trimis al „primului ministru” Groza.²⁰

Pentru a risipi atmosfera cordialã instalatã în încãpere, adresându-se în numele guvernului, Dogaru evocã „destinderea generalã din țarã”, în urma cãreia mulți deținuți sunt eliberați din închisori și sunt încurajați sã se întorcã acasã, la familiile lor, alãturi de care au posibilitatea sã se angajeze la „muncã pașnicã și rodnicã”. Din partea Ministerului Cultelor, inspectorul le propune celor trei episcopi o „sumã pentru întreținere”, ca formã de înlocuire a pensiilor pe care le-au refuzat în mai multe rânduri în lagãrele de la Dragoslavele și Cãldãrușani, socotind atunci cã pensionarea ar echivala cu decãderea din drepturile legale asupra eparhiilor. Din clipa în care Dogaru le aratã o listã cu zece mãnãstiri ortodoxe, din care li se cere sã aleagã una pentru a-și stabili domiciliul, dialogul devine tensionat, episcopii arãtându-se ofensați de aceastã neașteptatã „ofertã”. Cer cu hotãrãre anularea decretului de desființare a Bisericii Greco-Catolice, revenirea la statutul avut înainte de 1948 și restabilirea lor în reședințele oficiale, cu drepturi episcopale neștirbite, iar în ceea ce-l privește, Episcopul Iuliu îi indicã lui Dogaru singura reședințã pe care o poate accepta de bunãvoie: Cluj, strada Moților, nr. 26.²¹

19 *Credința noastră este viața noastră...*, pp. 371-373.

20 *Notã privind rezultatele obținute în acțiunea de grup Hossu Traian-Ștefan, Rusu Victor și Hossu Iosif-Iustin*, ACNSAS, Fond I, 000736, Vol. III, fila 283; Episcopii au fost izolați complet de evenimentele politice. În 1950, când au fost închiși la Sighet, Petru Groza era prim-ministru.

21 *Credința noastră este viața noastră...*, pp. 373-374; *Cerere de comutare a condamnãrii la temnițã pe viațã, Alexandru Rusu*, Penitenciarul Gherla, 8 iulie 1957, ACNSAS, Fond Penal (în continuare P), 013278, Vol. VI, fila 8.

*
*
*

În dimineața zilei de 2 februarie, de sãrbãtoarea *Întâmpinãrii Domnului*, pãrãsind vila în care au fost reținuți timp de o lunã și al cãrei mister nu-l vor desluși niciodatã, episcopii sunt transportați, cu toate lucrurile personale, la Interne. Aici sunt întâmpinați de inspectorul general din Ministerul Cultelor, Mircea Neicov, care îi însoțește la spitalul *I. C. Frimu* de pe strada Floreasca, unde se ocupã de formalitãțile de internare.²²

De aceastã datã, fiind scutiți de ochelarii fumurii, pentru prima oarã, dupã patru ani și opt luni, le este îngãduit sã priveascã în afãra zidurilor și sã urmãreascã o scenã desfășuratã aparent în altã dimensiune, forfota unor oameni simpli pãșind pe stradã. La *I. C. Frimu* sunt internați la secția de chirurgie, condusã de profesorul Ion Țurari, în salonul rezervã 109, de la etajul întâi, administrat de medicul curant Octavian Troiãnescu și de sora șefã, o doamnã pe nume Rodica. În salon sunt doar trei paturi. Episcopul Bãlan se așazã pe cel de lângã ușã, Alexandru Rusu pe cel de la fereastrã, iar Iuliu Hossu pe cel din mijloc.

Pe ușã stã lipit un afiș neprietenos – *Nu deranjați!*²³

22 *Credința noastră este viața noastră...*, p. 377; „(...) În 1955 au fost luați de la Sighet și duși pentru o lunã într-un loc, pentru a se întãri – dar nici acum nu știe [Episcopul Iuliu] unde au stat luna aceea, mai ales cã nu avea nici ochelari sã se poatã orienta.” (cf. *Nota agentului „Vãleanu M.”*, 22 decembrie 1958, ss cpt. Solomon S., ACNSAS, Fond I, 000736, Vol. I, fila 98).

23 *Nota informatorului „George”*, București, 16 martie 1956, ACNSAS, Fond I, 000736, Vol. I, fila 186.

Muncă pașnică și rodnică

În biserica Sfântul Anton de Padova a Mănăstirii Franciscane din Dej, de două ori pe săptămână, preotul Augustin Prunduș oficiază slujbe greco-catolice, la care asistă numeroși credincioși, preoți și călugări „netrecuți”.²⁴

Nu departe de Dej, pe drumul către Baia Mare, se află comuna Cășeiu, locul în care, la 3 mai 1915, vine în lume Prunduș. Urmează clasele primare la școala din sat, apoi pe cele liceale în Dej, la *Andrei Mureșanu*. Cu bacalaureatul absolvit, se înscrie la *Teologia Greco-Catolică* din Cluj, iar în 1935 este trimis de către Episcopul Iuliu Hossu la Roma. Urmează teologia la Ateneul *De Propaganda Fide*, la Colegiul *Pio Romeno* cunoscându-i pe Ioan Chertes și pe Alexandru Bochiș.²⁵

În ziua de 11 decembrie 1938 este hirotonit de către Episcopul Iuliu Hossu, iar pe iconița-souvenir tipărită cu această ocazie, „*Amintire de la hirotonire și întâia jertfă*”, își impune un legământ inspirat din Liturgia Sfântului Vasile cel Mare: „(...) *pe cei risipiți îi adună, pe cei rătăciți îi întoarce și-i unește cu Sfântă, Catolică și Apostolică Biserica Ta!*”²⁶ În 1939 își ia licența în teologie și se înscrie la Institutul de Studii Bisericești Orientale. Dictatul din 1940 îl

24 *Hotărâre de deschidere a dosarului de verificare cu privire la Prunduș Augustin Silviu*, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 7. În mănăstire se află, cu domiciliul obligatoriu, starețul Ecsy Ladislau și preotul Benedek Simion Fidelis.

25 *Fișă biografică, Prunduș Augustin Silviu*, ss lt. maj. Lăzaroiu Nicolae, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 10; *Proces-Verbal de Interogatoriu* (în continuare P.-V.I.) *condamnat Ioan Chertes*, Penitenciarul Gherla, 7 iulie 1958, ACNSAS, Fond P, 000963, Vol. I, fila 66; *P.-V.I. arestat Bochiș Alexandru*, Cluj, 13 iunie 1957, ACNSAS, Fond P, 000963, Vol. I, fila 72.

26 ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 10; Scrisoarea adresată de Augustin Prunduș Episcopului Ioan Ploscaru, Cluj-Napoca, 23 iulie 1975, în Manfred Kierein-Kuenrig, Mircea Remus Birtz, *Episcopul Ioan*

găsește în țară, iar legile statului maghiar îi interzic întoarcerea la Roma. La intervenția lui Iuliu Hossu, autoritățile îi recunosc dreptul de a pleca spre *Cetatea Eternă*, dar numai în calitate de cetățean maghiar. În 1943, după ce își ia doctoratul în științe bisericești orientale, se reîntoarce la Cluj, unde este numit ajutor de notar la Curia Episcopală Greco-Catolică. Din această poziție avansează cu rapiditate în funcțiile de notar și de secretar episcopal, apoi preia Catedra de religie a Liceului *Inochentie Micu Klein*, pentru ca, în 1946, să fie numit profesor de *liturgie* la Academia de Teologie Greco-Catolică din Cluj. Începând cu 29 octombrie 1944 funcționează ca preot la biserica Universității, a *Piaristilor*, unde ține liturghii în rit bizantin, duminica și în zilele de sărbătoare. În 1947 se îndreaptă spre Școala Monahală de la Mănăstirea Bixad, însă, un an mai târziu, în 1948, școala este desființată, odată cu toate celelalte instituții ale Bisericii Greco-Catolice. Acesta este anul în care Prunduș se vede nevoit să pună în operă legământul încheiat la hirotonire cu Sfânta, Catolică și Apostolică Biserică.²⁷

În 4 ianuarie 1949 este arestat, depus la Securitatea din Dej, transferat la Cluj în 31 ianuarie, trimis în judecată în 24 februarie, iar la 1 aprilie este condamnat la 6 luni de închisoare corecțională pentru ultraj, răspândire de manifeste ilegale și instigare. În 13 mai este transferat la Penitenciarul Lugoj, apoi, în 3 august, la Penitenciarul Aiud. În 22 august, deși îi expiră pedeapsa, este trimis într-un lagăr de muncă, de unde este eliberat abia la 7 octombrie 1949, cu recomandarea: „*comportare mediocră, element inofensiv, aviz favorabil*”²⁸.

Ploscaru într-o prietenie epistolară de douăzeci de ani, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2009, p. 207.

27 *Fișă biografică, Prunduș Augustin Silviu*, ss lt. maj. Lăzaroiu Nicolae, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 10.

28 *Radiotelegrama D.R.S. Sibiu către D.R.S. Cluj*, nr. 115/10 septembrie 1949, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 422.

După eliberare se stabilește la Cluj, pe strada Vorosmarty (astăzi, Brașov), numărul 30, la familia Sasu.²⁹ În fond, răspândirea de manifeste ilegale, ultrajul și instigarea pentru care a fost condamnat Prunduș se rezumă la un singur fapt: în timpul evenimentelor din 1948, i-a trimis o scrisoare mitropolitului ortodox al Ardealului, Nicolae Bălan, prin care își justifică refuzul trecerii la Ortodoxie.³⁰

Comportamentul „mediocru” și „inofensiv” al lui Prunduș este pus la încercare de episcopul ortodox al Clujului, Nicolae Colan, și de vicarul acestuia, Sabin Truț(i)a, care încearcă să-l convingă să treacă la cultul ortodox. Acesta din urmă, fost protopop onorar greco-catolic, paroh în Hodișu, se afla în 1948 printre cei 36 de delegați din birtul „Darvassy”³¹ care „rupeau pecețile” Unirii cu Roma. Totuși, Prunduș nu se lasă ademenit, exprimându-se cu ironie că „*nu degeaba a stat el la închisoare, ca să revină tocmai acum*”.³² Mai mult, împreună cu Superiorul Ordinului Bazilian, călugărul Leon Manu, îl vizitează la București pe istoricul Zenovie Păclișanu³³, acum funcționar la Nunciatura Apostolică

29 *Declarație Prunduș Augustin*, Cluj, 6 iunie 1950, ss lt. maj. S. Beiner, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 86; Ioan Vasile Botiza, *Patruzeci de ani... (1948-1989), Contribuție memorialistică la o istorie a Bisericii Catolice de rit bizantin-român*, Cluj-Napoca, <<http://remusmirceabirtz.files.wordpress.com/2013/12/preot-ioan-vasile-botiza-memorii-1948-1989.pdf>>.

30 *Radiotelegrama D.R. a Securității Poporului Sibiu către D.R.D.G. București*, 10 septembrie 1949, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 422.

31 *Darvassy* este restaurantul de pe strada Dacia, care după naționalizare a fost redenumit *Dunărea*, astăzi o parte din restaurantul *Briks*. Aici s-au adunat, în seara zilei de 30 septembrie 1948, așa-zișii reprezentanți ai preoțimii greco-catolice și delegații Episcopiei Ortodoxe din Cluj, „*pentru a discuta problema trecerii la religia ortodoxă*”. (cf. Silvestru Augustin Prunduș, Clemente Plăianu și colectiv, *Cardinalul Iuliu Hossu*, Editura Unitas, Cluj-Napoca, 1995, pp. 209-210).

32 *Nota D.R.S.P. Cluj către D.G.S.P. București*, nr. 13/13 decembrie 1949, ss lt. Gh. Breiner, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 424.

33 Zenovie Păclișanu (1886-1957) a fost istoric, membru al Academiei Române, preot greco-catolic și prelat papal. A murit în detenție, la

a Sfântului Scaun, din dorința de a primi lămuriri în legătură cu funcționarea Ordinului în condițiile *Rezistenței*. Păclișanu îi avertizează că intrarea la Nunciatură este foarte dificilă, aceasta fiind în permanență supravegheată. Cu ocazia acestei deplasări, cei doi îi fac o vizită doamnei Cosmovici, pe strada Romană, nr. 1, aducându-i vești despre soțul ei, Horia, rămas în Penitenciarul din Aiud.³⁴

Chiar dacă Prunduș se întoarce la Cluj și Manu rămâne în Capitală, se înțeleg să țină în permanență legătura cu Nunciatura prin mijlocirea lui Păclișanu, mai ales că preoții neșemnatari³⁵ și călugării alungați din mănăstiri își pun toate speranțele în Vatican, de unde așteaptă cu nerăbdare vești și susținere. Nu peste multă vreme, în noiembrie 1948, în casa judecătorului Vasile Fărcaș³⁶ de pe Calea Turzii, nr. 43, Prunduș îl întâlnește pe călugărul iezuit Rafael Haag, care este mandatat de Nunciatură să culeagă date despre preoții Eparhiei de Cluj-Gherla și despre călugării care au slujit la Mănăstirea Bixad.³⁷

În aceeași perioadă, Prunduș scrie o lucrare despre necesitatea scurtării liturghiei pe timpul prigoanei, asupra căreia, înainte de a-i solicita aprobare vicarului general al eparhiei clujene, Nicolae

Penitenciarul Jilava.

34 *Raport al D.R.S.P. Cluj către D.R.S.P. București*, nr. 52/19 aprilie 1950, ss lt. maj. Stănescu Aurel, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 400; Horia Cosmovici (1909-1998) a fost avocat, pictor și preot greco-catolic.

35 Discursul *Securității* uzează, cu precădere, termenii de *preot revenit/nerevenit*. Preferăm sintagmele propuse de Alexandru Rațiu: *preot semnatar/nesemnatar* al actului de „unificare” din 1948. (cf. *P.-V. I arestat Alexandru Rațiu*, Baia Mare, 2 septembrie 1956, ss lt. Costin I., ACNSAS, Fond P, 013278, Vol. I, fila 207). Termenul este des folosit și de preotul Vasile Andercău în cartea sa de memorii, *Adevăruri trăite*.

36 Judecătorul Vasile Fărcaș s-a născut la 15 aprilie 1896, în localitatea Hășdate, județul Cluj. Până în anul 1940 a fost președintele Tribunalului Cluj.

37 *P.-V. I. învinuit Augustin Prunduș*, Cluj, 31 iulie 1953, ss lt. Călin Silviu, ACNSAS, Fond I, 258315, fila 37; *Fișă biografică, Prunduș Augustin Silviu*, ss lt. maj. Lăzaroiu Nicolae, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 10.

Pura, se consultă cu mai mulți preoți din Blaj, Oradea, Baia Mare și Lugoj. Toată această activitate îl aduce pe Prunduș din nou în atenția Securității, astfel că, în 4 martie 1950, este arestat și trimis la Canal, de unde se eliberează abia în 14 martie 1953.³⁸

Revine temporar la Cășeiu, la părinți, pentru ca, după doar două săptămâni, să se îndrepte spre Cluj, în căutarea unei locuințe și a unui loc de muncă. Ajuns în oraș, află de la Ioan Botiza³⁹ că Nicolae Pura se ascunde de Securitate tocmai la Cășeiu, așa că, fiind dornic să-l întâlnească, se întoarce acasă. Îl găsește pe Pura la casa părintească, loc în aparență nepotrivit pentru ascunzătoare. Prunduș îi relatează suferințele și umilințele pe care le-a îndurat la Canal și în închisorile prin care a trecut. Cu toate că este conștient de perspectiva sumbră care i-a fost prezentată, Pura îi destăinuie prietenului său că îi este imposibil să continue viața de fugăr și că se gândește să se predea. Prunduș îl sfătuiește să nu-și piardă speranța, spunându-i să iasă din ascunzătoare doar când va simți că îl vor părăsi cu totul puterile. În același an, pe la începutul lunii mai, Prunduș îi mai face o vizită și îi promite că îi va trimite câteva cărți, care să-i mai aline suferința stării de „fugar”.⁴⁰ De altfel, legătura strânsă pe care o ține cu superiorul, consăteanul și prietenul său, Nicolae Pura, îi aduce lui Prunduș o nouă arestare, în mai 1953, pentru „omisiune de denunț”, fiind repus în libertate abia în august 1954.⁴¹

38 *Ibidem*.

39 Ioan Botiza (1926-2010) a fost profesor și preot greco-catolic. Este autorul cărții *Patruzeci de ani... (1948-1989), Contribuție memorialistică la o istorie a Bisericii Catolice de rit bizantin-român*.

40 *Declarația lui Prunduș Augustin Silviu*, Cluj, 30 mai 1953, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 105; Silvestru Augustin Prunduș, Clemente Plăianu, *Canonicul Nicolae Pura*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1996, p. 35.

41 *Hotărâre de deschidere a dosarului de verificare cu privire la Prunduș Augustin Silviu*, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 8.

Nici această încarcerare nu-l dezarmează, rămânând printre „*catolicii devotați*”. Caută să țină legături strânse cu intelectualii greco-catolici din Dej, cei rămași în libertate, preoții nesemnatați Alexandru Bochiș, care predă muzica la Liceul *Andrei Mureșanu*, Alexandru Nicula⁴², acum referent-șef la *Combustibil* Dej, Alexandru Iosip, Gavril Bugnariu, profesorul Petru Bizo, soții Drăgan, doctorul Ștefan Homorodean, directorul spitalului din Dej, „*cu care se vizitează reciproc și cu care discută italienește*”.⁴³ Prunduș le spune tuturor acestora că Episcopul Iuliu va veni în curând la Cluj, la reședința episcopală de pe Moșilor 26.⁴⁴

Începând cu 3 octombrie 1955, Prunduș, *salvatorul continuității*, cum îl va numi Ioan Botiza, se stabilește cu domiciliul în Cluj, pe strada Gheorghe Lazăr, nr. 23, în așteptarea arhiereului său, Preasfințitul Iuliu Hossu.⁴⁵

Familia, preoții, credincioșii și agentura

„*Noul curs*” care adie asupra Europei de Est nu pare să-i impresioneze pe „lucrătorii” din clădirea Direcției Regionale a Securității Poporului Cluj (astăzi, clădirea *Palatului Copiilor*). O notă transmisă către raioane arată că „(...) *Vaticanul folosește intens fostul cler greco-catolic în activitatea s-a (sic!) de subminare și spionaj, față de care organele noastre trebuie (sic!) să i-a (sic!) măsuri*”.

42 Alexandru Nicula (1913-2015) a fost preot greco-catolic, prelat papal și mărturisitor al credinței în închisorile comuniste.

43 *Hotărâre de deschidere a dosarului de verificare cu privire la Prunduș Augustin Silviu*, ACNSAS, Fond I, 000985, Vol. I, fila 8.

44 *Ibidem*.

45 *P.-V. I. învinuit Augustin Prunduș*, Cluj, 29 ianuarie 1959, ss lt. maj. Pop Virgil, ACNSAS, Fond P, 000963, Vol. I, fila 19; Botiza afirmă răspicat că Prunduș a fost „*PRIMUL și UNICUL care a avut inspirația divină și intuiția genială că datoria primordială și neiertătoare a Bisericii este de a se salva pe sine însăși, hirotonindu-și preoți*”. (cf. I. V. Botiza, *Patruzeci de ani...*, p. 57).